

ТУРИСТИЧНО-ГОСПОДАРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ

В статті з'ясовано особливості туристично-господарського потенціалу Карпатського регіону як домінуючої складової його ефективного використання. Подано характеристику областей, що до нього входять, зокрема Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та чернівецької. З'ясовано, що природньо-географічний потенціал зумовлюють розвиток туристично-господарського потенціалу. Встановлено, що стратегічною метою розвитку туризму в Карпатському регіоні є створення конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринках національного туристичного продукту, розширення внутрішнього та збільшення обсягів в'їзного туризму, забезпечення на цій основі комплексного розвитку курортних територій і туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів населення, збереження та відновлення природних територій та історико-культурної спадщини. Побудовано модель впливу туризму на соціально-економічний розвиток Карпатського регіону, яка формується на основі таких елементів, як збільшення туристичних потоків, збільшення доходів готельно-ресторанних підприємств та туристичних підприємств, зростання доходів населення, зменшення рівня бідності та покращення соціальних умов життя, зростання потреби у робочій силі та зменшення безробіття, що у свою чергу призведе до збільшення податкових надходжень, підвищення інвестиційної привабливості області, покращення транспортної інфраструктури та зростання ВРП.

Ключові слова: господарський потенціал, «зелений туризм», сільський туризм, рекреація, готельно-ресторанний бізнес, туристичні потоки, соціально-економічний розвиток.

А. В. Машика. ТУРИСТИЧЕСКО-ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КАРПАТСКОГО РЕГИОНА КАК ДОМИНИРУЮЩАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЕГО ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ. В статье выяснены особенности туристично-хозяйственного потенциала Карпатского региона как доминирующей составляющей его эффективного использования. Дана краткая характеристика областей, входящих в его состав, в частности Львовской, Ивано-Франковской, Закарпатской и Черновицкой. Выяснено, что значительный естественно-географический потенциал обуславливают развитие туристично-хозяйственного потенциала. Установлено, что стратегической целью развития туризма в Карпатском регионе является создание конкурентоспособного на внутреннем и мировом рынках национального туристического продукта, расширение внутреннего и увеличения объемов въездного туризма, обеспечение на этой основе комплексного развития курортных территорий и туристических центров с учетом социально-экономических интересов населения, сохранения и восстановления природного и историко-культурного наследия. Построена модель влияния туризма на социально-экономическое развитие Карпатского региона, которая формируется на основе таких элементов, как увеличение туристических потоков, увеличение доходов гостинично-ресторанных и туристических предприятий, рост доходов населения, снижение уровня бедности и улучшения социальных условий жизни, рост потребности в рабочей силе и уменьшение безработицы, в свою очередь приведет к увеличению налоговых поступлений, повышению инвестиционной привлекательности области, улучшение транспортной инфраструктуры и роста ВРП.

Ключевые слова: хозяйственный потенциал, «зеленый туризм», сельский туризм, рекреація, гостинично-ресторанный бизнес, туристические потоки, социально-экономическое развитие.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. На даний час в Карпатському регіоні і в Україні загалом відбувається становлення економічної та інфраструктурної основи для організації відпочинку, зокрема на селі. Як відомо, українські села перебувають не в найкращому фінансовому становищі. Такий стан справ зумовлює недостатнє наповнення бюджету, відсутність робочих місць, зростання бідності населення і відсутність розвитку інфраструктури. Карпатський регіон володіє значним природним потенціалом для розвитку туристичного потенціалу, а отже має всі передумови, щоб увійти до числа найбільш туристично розвинених регіонів України у цьому відношенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання порушеної проблеми, на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Питанням туристично-господарського потенціалу Карпатського регіону присвячували свої праці такі провідні науковці, як Биркович В. І. [1], Галич О.А.

[2], Карчевська Е. [7], Кійко О. А. [8], Малахова С. О. [10], Мігущенко Ю. В. [11], Папн В. В. [12], Савіцька О.П. [13], Скрипник В. В. [14], Шахраюк-Онофрей С.І. [21] та інші. Проте, стном на сьогодні мало дослідженими є особливості туристично-господарського потенціалу Карпатського регіону як домінуючої складової його ефективного використання, що і зумовило вибір теми цієї статті.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей туристично-господарського потенціалу Карпатського регіону як домінуючої складової його ефективного використання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Упродовж останнього десятиліття у світі динамічно розвивається екологічний туризм. За деякими оцінками, частка екотуризму вже становить майже 20% від усього ринку світового туризму. Закарпатська область має значний потенціал для того, щоб стати важливим осередком екологічного туризму. Запорукою ділової й інвестиційної активності розвитку туризму є ефективно рекреаційне освоєння та викори-

стання значної кількості природоохоронних територій. Це сприятиме інтенсифікації розвитку туристичної інфраструктури та вдосконаленню територіальної організації туристичної діяльності. Практика роботи багатьох заповідників і національних парків світу засвідчує, наскільки важливою є роль туризму для досягнення їхнього фінансового самозабезпечення за умови збереження екологічної рівноваги [12].

Туристичний та ресторанний бізнес дедалі більше набуває впливу на розвиток економіки та соціальну сферу регіону. Використання географічного положення регіону є одним із пріоритетних напрямків розвитку регіональної політики у сфері туризму. Істотно розширюється поле в економіці регіону, знаходять нові риси та імпульси розвитку й ресторанний бізнес. Вирішуючи основні проблеми, що постають на шляху розвитку туризму та ресторанного господарства, забезпечення високої якості стає невід'ємною умовою функціонування закладів сфери гостинності. Розглядаючи питання державного регулювання туризму в регіоні, можна визначити тенденцію щодо збільшення ролі державних органів у туристичному розвитку прикордонних регіонів [14].

Карпатський регіон охоплює крайню західну частину України, а саме Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку та Закарпатську області. Загальна площа регіону становить 56,5 тис. км², або 9,4 % території держави. Карпатський регіон об'єднує південно-західні області України та межує на півночі з Волинським, а на сході – з Подільським регіонами. На заході та півдні його межі збігаються з державним кордоном України. Це, своєю чергою, дає змогу розвивати на території регіону галузі, які б виробляли експортну продукцію чи забезпечували її транзит [8].

Закарпатська область розташована в центрі Європи між чотирма країнами Центральної Європи (Польщею, Словаччиною, Угорщиною і Румунією) та двома областями України (Львівською та Івано-Франківською) і займає площу 12,8 тис.км². Геодезичний знак географічного центру Європи знаходиться поблизу с.Ділове в Рахівському районі. Близько двох третин території Закарпаття займають гори. Область розташована на південно-західних схилах Українських Карпат і на прилеглий до них Закарпатській низовині, яка є частиною Середньо-дунайської низовини. Гірська частина області включає три групи асиметричних хребтів з більш похилими південно-західними схилами, які прорізани численними долинами гірських річок. У центрі – ланцюг Полонинських гір з плоскими вершинами – полонинами, які вкриті гірськими луками і використовуються як пасовища (це полонини: Рівна, Красна, Боржава, Свидовець та ін.). Найвища

гора Українських Карпат – Говерла (2061 м. над рівнем моря) [3].

Львівська область розташована в західній частині України. Цей регіон історично називають Галичиною. Площа області складає 21,8 тис. км² що становить 3,6 % території України. Область займає південно-західну окраїну Східно – Європейської рівнини і західну частину північного макросхилу Українських Карпат. Львівщина на заході межує з Республікою Польща, на півночі – з Волинською, на північному сході – з Рівненською, на сході - з Тернопільською, на південному сході – з Івано-Франківською, на півдні – з Закарпатською областями. На території області виділяють п'ять природних районів – гірські Карпати на півдні, до них прилягає Передкарпатська височина, Подільська височина (плато) – в центральній частині, Мале Полісся і Волинська височина – на півночі. Найвищими точками території є г. Пікуй (1405 м) на кордоні з Закарпатською областю та г. Камула (471 м) в рівнинній частині. Клімат помірно-континентальний, вологий: м'яка з відлигами зима, волога весна, тепле літо, тепла суха осінь. Річна кількість опадів коливається від 600 мм на рівнині до 1000 мм в горах [5].

Івано-Франківська область розміщена на заході України, недалеко від географічного центру Європи. Її територія лежить у середніх широтах, помірному кліматичному поясі. Межі Івано-Франківської області проходять дуже звивистою лінією, тому загальна довжина їх – близько 760 км. За конфігурацією територія Івано-Франківщини нагадує ромб, кожна із сторін якого межує з однією із сусідніх областей. На північному сході – з Тернопільською, а на південному сході по Білому Черемошу і власне по Черемошу – з Чернівецькою. З північного заходу межа прилягає до Львівської області. Південно-західна межа Івано-Франківської області проходить головним Карпатським вододілом, що розділяє басейн Тиси з басейнами Дністра і Пруту. На цьому протязі вона межує з Українським Закарпаттям, а також по хребту Чивчин – із Румунією, протяжність державного кордону з якою становить 45 км [4].

Чернівецька область розташована в західній частині України на кордоні з Молдовою та Румунією в передгір'ї Карпат. В області виражені, в основному два типи рельєфу - гірський в Карпатах і рівнинний у Прут-Дністровському межиріччі. Перехідною зоною між цими головними типами рельєфу є горбисте передгір'я. Область багата на природні ресурси. Територія налічує 147 родовищ із 18 видами корисних копалин. 47 родовищ розробляється. Мінерально-сировинна база області на 80% складається із сировини для виробництва будівельних

матеріалів, на 14,5% – прісних і мінеральних вод, на 4,1% – з корисних копалин паливно-енергетичного напрямку (газ, газоконденсат), 1,4% – гірничо-хімічні корисні копалини [6].

Все вищесказане зумовлює великий туристичний потенціал та можливості розвитку господарського потенціалу Карпатського регіону.

Стратегічною метою розвитку туризму в Україні та карпатському регіоні, зокрема, є створення конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринках національного туристичного продукту, розширення внутрішнього та збільшення обсягів в'їзного туризму, забезпечення на цій основі комплексного розвитку курортних територій і туристичних центрів з урахуванням соціально-економічних інтересів населення, збереження та відновлення природних територій та історико-культурної спадщини. В умовах господарювання на засадах сталого та зрівноваженого розвитку конкурентна політика підприємства

стає рушійною силою економічного зростання [13].

У Концепції розвитку туризму до 2022 р. [9] зазначено потребу створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку національного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби населення країни, забезпечення на цій основі комплексного розвитку регіонів за умови збереження екологічної рівноваги та культурної спадщини. У Стратегії розвитку туризму і курортів [20] задекларовано потребу формування конкурентоспроможного на внутрішньому та світовому ринках національного туристичного продукту на основі раціонального використання туристичних ресурсів, збереження навколишнього природного середовища та відродження національної культурної спадщини, сприяння розвитку туризму і курортів.

Опис туристично-рекреаційних ресурсів Карпатського регіону подано на рис. 1.

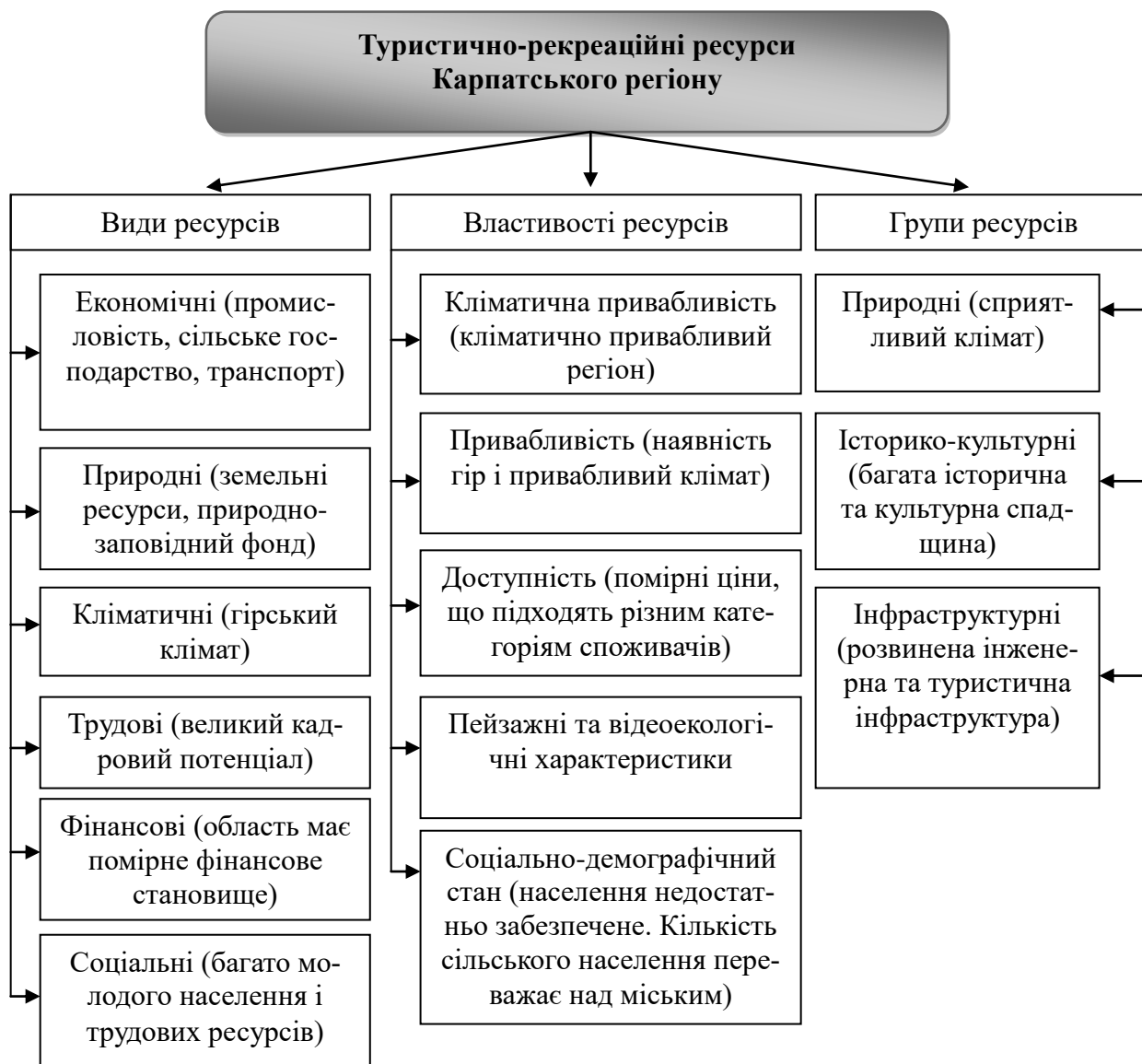

Рис. 1. Туристично-рекреаційні ресурси Карпатського регіону (власна розробка автора)

Отже, туристично-рекреаційні ресурси Карпатського регіону за видами поділяються на: економічні, природні, кліматичні, культурно-історичні, трудові, фінансові, соціальні та виробничі; за властивостями – кліматичною привабливістю, привабливістю, доступністю, екскурсійною значимістю, пейзажними та відеоекологічними характеристиками, соціально-демографіч-

ним станом. До груп ресурсів Карпатського регіону належать природні (сприятливий клімат), історико-культурні (багата історична та культурна спадщина) та інфраструктурні (розвинена інженерна та туристична інфраструктура).

У табл. 1 відображено динаміку кількості закладів туризму Карпатського регіону упродовж 2006-2015 років.

Таблиця 1

Динаміка кількості закладів туризму Карпатського регіону упродовж 2006-2015 років*

Назва показника	Роки					Відхилення 2015-2006 +/-
	2006	2008	2013	2014	2015	
Закарпатська область						
Санаторії та пансіонати з лікуванням	20	20	20	20	20	0
Санаторії-профілакторії	8	7	7	7	7	-1
Будинки і пансіонати відпочинку	-	1	1	1	1	-
Бази та інші заклади відпочинку	39	30	27	27	27	-12
Дитячі оздоровчі табори	516	570	611	321	333	-183
Львівська область						
Санаторії та пансіонати з лікуванням	-	-	48	48	45	-
Санаторії-профілакторії	-	-	5	4	-	-
Будинки і пансіонати відпочинку	-	-	4	3	4	-
Бази та інші заклади відпочинку	-	-	13	12	9	-
Дитячі оздоровчі табори	-	-	-	-	-	-
Івано-Франківська область						
Санаторії та пансіонати з лікуванням	14	14	15	15	15	1
Санаторії-профілакторії	8	7	6	6	6	-2
Будинки і пансіонати відпочинку	4	3	2	2	2	-2
Бази та інші заклади відпочинку	6	5	6	6	6	0
Дитячі оздоровчі табори	846	876	812	720	415	-431
Чернівецька область						
Санаторії та пансіонати з лікуванням	6	6	7	7	7	1
Санаторії-профілакторії	4	2	1	1	1	-3
Будинки і пансіонати відпочинку	-	-	-	-	-	-
Бази та інші заклади відпочинку	4	4	4	4	4	0
Дитячі оздоровчі табори	386	403	512	372	146	-240
Карпатський регіон						
Санаторії та пансіонати з лікуванням	40	40	90	90	87	2
Санаторії-профілакторії	20	16	19	18	14	-6
Будинки і пансіонати відпочинку	4	4	7	6	3	-2
Бази та інші заклади відпочинку	49	39	50	49	46	-12
Дитячі оздоровчі табори	1748	1849	1935	1413	894	-854

*- складено автором на основі [16-19]

Позитивна динаміка зростання санаторіїв та пансіонатів з лікуванням спостерігається у Карпатському регіоні за рахунок їх зростання у Чернівецькій та Івано-Франківській області. Водно-

час скорочується кількість санаторіїв-профілакторіїв на 6 одиниць, будинків і пансіонатів відпочинку на 2 одиниці, баз на 12 одиниць, дитячих оздоровчих таборів на 854 одиниці через

відсутність фінансування та поганий технічний стан таких закладів. Дитячі оздоровчі табори скоротились у Закарпатській області, Івано-Франківській області та Чернівецькій області. Усе це впливає на стан охорони здоров'я та життя населення. Також відбулось скорочення у всіх областях кількості санаторіїв-профілакторіїв, будинків і пансіонатів відпочинку, дитячих оздоровчих таборів.

Модель впливу туризму на соціально-економічний розвиток Карпатського регіону фо-

рмується на основі таких елементів, як збільшення туристичних потоків, збільшення доходів готельно-ресторанних підприємств та туристичних підприємств, зростання доходів населення, зменшення рівня бідності та покращення соціальних умов життя, зростання потреби у робочій силі та зменшення безробіття, що у свою чергу призведе до збільшення податкових надходжень, підвищення інвестиційної привабливості області, покращення транспортної інфраструктури та зростання ВРП (див рис. 2).

Рис. 2. Модель впливу туризму на соціально-економічний розвиток Карпатського регіону (власна розробка автора)

Головним напрямом розвитку Карпатського економічного району повинна бути його соціальна спрямованість одночасно з дотриманням екологічної рівноваги навколишнього середовища. Проблема безробіття на сучасному етапі характерна для багатьох регіонів і для Карпатського ре-

гіону також. Економічно та історично обґрунтованим і вигідним для району є розвиток народних промислів – килимоткацтво, вишивання, виготовлення художніх виробів з лози, дерева, різьблення по дереву, гончарство. Цей напрямок створить умови для зайнятості і отримання дохо-

ду місцевим жителям, особливо в тих районах, де є надлишок трудових ресурсів [21].

З метою усунення перешкод і створення сприятливого інституційно- організаційного середовища для підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу сільських гірських територій Карпатського регіону необхідно розробити та реалізувати такі заходи [11]:

1. Активізувати роботу щодо розробки та реалізації регіональних і місцевих програм розвитку інвестиційної діяльності у сільських місцевостях гірських районів, спрямованих на заміщення державного бюджетного фінансування проєктів розвитку їх економік (у т. ч. з визначенням серед пріоритетних сфер інвестування туристично- рекреаційного комплексу) шляхом створення інвестиційних фондів, кластерів, інших об'єктів інвестиційної інфраструктури, залучення коштів іноземних інвесторів.

2. Серед реальних джерел інвестиційних надходжень для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу сільських гірських територій Карпат – кошти українських трудових мігрантів. Відтак, доцільно запровадити комплексну політику держави щодо залучення, гарантування, стимулювання інвестування коштів трудових мігрантів у розвиток національної економіки, у т. ч. туристично-рекреаційної сфери сільських гірських територій Західної України. Слід передбачити податкові, фінансово-кредитні й інші економічні стимули розвитку туризму та рекреації у гірських районах у новій редакції закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні».

3. Активізувати діяльність щодо популяризації потенціалу вітчизняного туристично-рекреаційного комплексу західних сільських гірських районів, у т. ч. шляхом залучення до участі у регіональних, національних та міжнародних виставках представників туристичного бізнесу, готельно- ресторанного господарства, санаторно-курортних закладів, закладів культури та мистецтва.

4. Ініціювати збільшення обсягів і практик використання механізмів державно-приватного партнерства, у т. ч. у формі концесій, для реалізації проєктів з модернізації туристичної та транспортної інфраструктури, освоєння природних ресурсів, реконструкції, збереження та реставрації культурних пам'яток.

5. Відкрити нові напрями підготовки спеціалістів у туристичній сфері для створення ніші високоспеціалізованих фахівців у сфері туризму, рекреації, «зеленого» туризму, культурного туризму гірських територій Карпатського регіону.

6. Ініціювати регіональними та місцевими органами влади запровадження методичних інформаційно-комунікаційних заходів, спрямованих на поширення серед місцевого населення, туристичних підприємств та підприємств готельно-ресторанного бізнесу, санаторно-курортної сфери, потенційних інвесторів тощо позитивного європейського та вітчизняного досвіду створення садиб «зеленого» туризму, туристичних кластерів, освоєння природних (у т. ч. лікувальних) ресурсів.

Особливо важливим для розвитку господарського потенціалу Карпатського регіону є розвиток «зеленого» (сільського) туризму.

Сільський зелений туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [1].

У широкому значенні сільський туризм Карпатського регіону також можна розглядати як домінуючу ключову галузь у територіальному аспекті, коли інші галузі (народні ремесла, шляхове господарство і транспорт, сфера торгівлі та харчування, інші підприємства сфери послуг) підлаштовуються технологічно під відповідне природно-рекреаційне середовище [7].

Найчастіше сільський зелений туризм Карпатського регіону, як додаткова діяльність на селі, являє собою форму діяльності фермерського господарства або особистого підсобного господарства. Отже, він тісно пов'язаний із сільськогосподарським виробництвом. Як приклад, можемо відзначити, що найбільш успішні агрооселі у розвинутих західних країнах паралельно займаються сільсько-сподарською діяльністю, або ця діяльність і є головною для агрооселі. Саме сільське господарство в агрооселі є однією з атракцій для туристів, які можуть взяти участь у ній. Для України, де велика частина населення, що проживає у містах, має родичів у селі або періодично навідується у сільську місцевість, така атракція, певна річ, не є найголовнішою, але для деяких жителів міст це все ж є актуальним, і такою можливістю не слід нехтувати [2, с. 40].

Пріоритетним напрямком сталого розвитку сільських територій Карпатського регіону є активізація сільського населення до несільськогосподарського підприємництва, що пов'язано з диверсифікацією підприємницької діяльності на селі з метою збільшення доходів сільського населення. Одним із таких напрямів цілком може бути розвиток сільського зеленого туризму, про що свід-

чить практика більшості країн світу, де він набув широкого розвитку [2, с. 40].

Розвитку сільського зеленого туризму в Карпатському регіоні сприяють такі фактори [2]:

- зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості;
- унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл;
- багаті рекреаційні ресурси;
- екологічна чистота сільської місцевості;
- відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів – наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів;
- традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок;
- можливість надання комплексу додаткових послуг з екскурсій, риболовлі, збирання ягід і грибів, катання на конях тощо.

Узагальнюючи існуючу практику сільського зеленого туризму, виділяють декілька напрямків туристичних послуг [2, с. 41]:

- пізнавальний (ознайомлення з культурно-історичними, етнографічними, природними цінностями території);
- розважальний (рибальство, полювання, збір грибів, ягід, лікарських трав, катання на човнах, здійснення радіальних виходів в гори);
- оздоровчий (купання у водоймищах, заняття фізичною працею).

Розвиток сільського зеленого туризму зможе забезпечити збільшення реальних доходів селян за рахунок [1]:

- надання послуг з прийому на проживання туристів;
- облаштування туристичних маршрутів та надання екскурсійних послуг;
- транспортного обслуговування туристів;
- егерської діяльності (полювання, аматорське та спортивне рибальство);
- надання послуг з прокату туристичного спорядження;
- виробництва та реалізації туристам екологічно чистих продуктів харчування, надання кулінарних послуг;
- реалізації товарів народних промислів;
- проведення культурно-розважальних заходів з урахуванням історико-етнографічної спадщини (анімації).

Сьогодні, розвиток сільського зеленого туризму в Україні обмежують і гальмують такі фактори [1]:

- політико-економічна нестабільність у державі;
- відсутність належного правового забезпечення розвитку сільського зеленого туризму;

– відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму;

– низький рівень інфраструктури та комунікацій;

– недостатній рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення.

Велику роль у становленні та розвитку сільського зеленого туризму відіграє неприбуткова громадська організація – Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, яка збирає і концентрує дані з різних регіонів країни, проводить конференції та тематичні виставки з метою популяризації відпочинку в українському селі, сприяє розвитку сільської інфраструктури, самозайнятості сільського населення, виховання поваги до краси рідного краю, гостинних мешканців сільської місцевості, збереженню існуючого культурного та історичного надбання Українського народу. За її ініціативою створені й успішно функціонують осередки сільського туризму у більшості областей України [15].

Обов'язковою умовою сталого розвитку сільських територій є відродження сільськогосподарського виробництва. Проте, як вітчизняний, так і зарубіжний досвід свідчить, що краще живуть ті села, де селяни не тільки вирощують хліб, овочі, доглядають тварин тощо, але й здійснюють переробку сільськогосподарської сировини, розвивають народні промисли, займаються іншими видами несільськогосподарської діяльності. Технічний і організаційний прогрес об'єктивно веде до зменшення частки зайнятих суто у сільськогосподарському виробництві. За цих умов збереження села пов'язане із збагаченням його виробничих і соціальних функцій, посиленням багатofункціональності [2, с. 40].

До основних передумов та причин, що роблять пріоритетним саме розвиток сільського туризму в Карпатському регіоні, можна зарахувати такі [10]:

– переважна більшість населення області проживає в гірській місцевості, для якої є характерною низька зайнятість через відсутність попиту на робочу силу, а житловий фонд, який переважно перебуває у приватній власності, потенційно може бути використаний для проживання та відпочинку туристів;

– внаслідок розвитку сільського туризму незайняте або частково зайняте населення буде залучене в процес суспільного виробництва та надання туристичних послуг, через розширення кола самозайнятості;

– формуватиметься додатковий попит і вирішиться проблема збуту продукції підсобних

господарств селян та інших галузей і сфер, що обслуговують туристів;

– розвиток сільського туризму дасть змогу вирішити наявні соціально-економічні проблеми села;

– наслідком розвитку туризму в селах буде розбудова місцевої інфраструктури (благоустрій сільських садиб, вулиць, клубів, магазинів, ринків та інших інфраструктурних елементів), підтримка в належному стані місцевих пам'яток історико-культурної спадщини.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, на сьогодні основним завданням органів державної влади в Україні і в областях Карпатського регіону в регулюванні та управлінні туристично-рекреаційним комплексом є створення сприятливого ринкового середовища для соціально ефективного, економічно вигідного та екологічно допустимого, з погляду регіону, розвитку туристичного бізнесу.

На нашу думку, туризм, зокрема «зелений» покликаний розвивати населені пункти, у яких зазвичай недостатньо розвинуте виробництво і немає інших джерел наповнення бюджету і збільшення соціального становища населення. При ефективній державній політиці щодо «зеленого туризму» українське село зможе функціонувати і розвиватися, що і є основним пріоритетом соціально-економічного розвитку.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що дійсно туристично-господарський потенціал Карпатського регіону є домінуючою складовою його ефективного використання. Це зумовлено природним багатством Карпатського регіону, особливостями його розташування і значним людським потенціалом. Саме туристично-господарську складову необхідно розвивати, оскільки вона може стати основою господарського потенціалу Карпатського регіону.

Література

1. Биркович, В. І. Сільський зелений туризм – пріоритети розвитку туристичної галузі України [Текст] / В. І. Биркович // Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1 (6). – С. 138-143
2. Галич, О.А. Зелений туризм: суть та перспективи розвитку на Полтавщині [Текст] / О.А. Галич, І.В. Шевченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії «Економічні науки» – 2010. – Том 1. Вип. 1. – Полтава, 2010 р. – С. 38-45
3. Екологічний паспорт Закарпатської області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/protection/protection1>
4. Екологічний паспорт Івано-Франківської області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/protection/protection1>
5. Екологічний паспорт Львівської області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/protection/protection1>
6. Екологічний паспорт Чернівецької області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/protection/protection1>
7. Карчевская Е. Что такое агротуризм? / Е. Карчевская. [Электронный ресурс]. / Режим доступа: <http://www.tourlib.columb.net.ua/statti.htm>
8. Кійко О. А. Кластерний аналіз лісового комплексу карпатського регіону. Львів: РВВ НЛТУ України. 2009. Вип. 7. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/chem_biol/nplanu/2009_7/107_Kijko_LAN_7.pdf
9. Концепція розвитку туризму до 2022 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
10. Малахова, С. О. Сільський зелений туризм – основа розвитку туристичної індустрії Закарпаття [Текст] / С. О. Малахова, С. С. Радомський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.16. – С. 129-133
11. Мігуценко, Ю. В. Напрями підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу сільських гірських територій Західної України [Текст] / Ю. В. Мігуценко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 6. – С. 332-341.
12. Папп, В. В. Туристичний потенціал національних природних парків (на прикладі Закарпатської області) [Текст] / В. В. Папп // Бізнес Інформ. – 2015. – № 9. – С. 223-229.
13. Савіцька, О.П. Формування конкурентного потенціалу туристичних підприємств в умовах сталого розвитку [Текст] / О.П. Савіцька, О.І. Новоставська, Н.В. Савіцька // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.9. – С. 166-172.
14. Скрипник, В. В. Проблеми розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу регіону на прикладі Чернівецької області [Текст] / В. В. Скрипник // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2015. – Вип. 2. – С. 96-104.
15. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua>
16. Статистичні дані Головного управління статистики у Закарпатській області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>

17. Статистичні дані Головного управління статистики у Івано-Франківській області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ifstat.gov.ua/>
18. Статистичні дані Головного управління статистики у Львівській області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
19. Статистичні дані Головного управління статистики у Чернівецькій області. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
20. Стратегія розвитку туризму і курортів, затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6.08.2008 р., № 1088-р: Законодавство України. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1088-2008-%F0>
21. Шахраюк-Онофрей С.І., Лакуста Г.Ю. Проблеми та перспективи комплексного розвитку економіки Карпатського регіону [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Economics/13_86485.doc.htm
22. Athanasopoulos, G., Hydman, R. J. Modeling and forecasting Australian domestic tourism// Department of Econometric and Business Statistics, Monash University, Melbourne, 2006
23. De Mello M., Nell K. S. The forecasting ability of a cointegrated var demand system with endogenous vs. exogenous expenditure variable // Universidade de Porto, 2001.
24. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2009 / World Economic Forum. Available at : <http://www.weforum.org/report/travel-tourism-competitiveness-report-2009>

УДК 911.3

Л. В. Мельник, к. геогр. н., н. с.,
О. О. Кривець, к. геогр. н., н. с.,
С. П. Батиченко, к. геогр. н., м. н. с.,

НДС «Регіональних проблем економіки та політики»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОСТОРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ В МІСТАХ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ СТОЛИЦІ

Стаття присвячена дослідженню просторових трансформацій приміської зони столиці на прикладі міст Бориспіль, Буча, Українка. Проаналізовано динаміку чисельності населення, природного та механічного рухів населення в модельних містах за досліджуваній період. Виявлено основні трансформаційні процеси та рівень модернізації в містах приміської зони Києва. Отримані результати були оброблені та інтерпретовані за власною розробленою методикою. Проведено порівняльно-географічний аналіз процесів просторових трансформацій Борисполя, Бучі, Українки. Проведено порівняльний аналіз галузево-функціональної структури міст-супутників столиці – Борисполя, Бучі, Українки. Функціональну структуру проаналізовано як в межах тестових ділянок так і в містах в цілому. Виявлено зміни галузевої структури модельних міст. Проведено соціологічне опитування місцевого населення в межах тестової ділянки на відповідних точках опитування. Метою проведення соціологічного опитування є виявлення ідентифікації місцевими мешканцями просторових трансформацій в місті та рівня їх громадянської активності, щодо участі у процесі розвитку території їхнього міста. Проаналізувавши відповіді респондентів, виявлено громадянську позицію мешканців модельних міст щодо сучасного стану трансформаційних процесів та подальшого розвитку об'єктів міського простору.

Ключові слова: трансформація, функціональні перетворення, модернізація, джентрифікація, приміська зона, міста-супутники, тестова ділянка, опитування.

Л. В. Мельник, О. О. Кривець, С. П. Батиченко. **ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ УРБАНИЗОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ В ГОРОДАХ ПРИГОРОДНОЙ ЗОНЫ СТОЛИЦЫ.** Статья посвящена исследованию пространственных трансформаций пригородной зоны столицы на примере городов: Борисполь, Буча, Українка. Проанализирована динамика численности населения, естественного и механического движения населения в модельных городах за исследуемый период. Проведен сравнительный анализ отраслево-функциональной структуры городов-спутников столицы - Борисполя, Бучи, Українки. Определены основные трансформационные процессы и уровень модернизации в городах пригородной зоны Киева. Полученные результаты были обработаны и интерпретированы по собственной разработанной методике. Проведено сравнительно-географический анализ процессов пространственных трансформаций Борисполя, Бучи, Українки. Функциональная структура проанализирована как в пределах тестовых участков так и в городах в целом. Выявлены функциональные особенности территории в пределах выделенных тестовых участков в модельных городах. Проведен социологический опрос местного населения в пределах тестового участка на соответствующих точках. Целью проведения социологического опроса является выявление идентификации местными жителями пространственных трансформаций в городе и уровня их гражданской активности – участия в процессе развития территории их города. Определена гражданская позиция жителей модельных городов исследования относительно современных пространственных трансформаций и дальнейшего развития объектов городского пространства с использованием метода социологического опроса местного населения в пределах тестового участка на соответствующих точках опроса.

Ключевые слова: трансформация, функциональные преобразования, модернизация, джентрификация, пригородная зона, города-спутники, тестовой участок, опрос.

Постановка проблеми. Просторові трансформації в містах є актуальною темою в сучасних урбаністичних та суспільно-географічних дослідженнях. Відбувається стрімкий розвиток глобалізаційних процесів. Їх вплив на великі міста є значним. Завдяки цьому міста розвиваються